

ISSN: 2636-848X

DOI: 10.46385/tsbd.1177496

**Türk Spor Bilimleri
Dergisi**
Türk Spor Bil Derg

Cilt 5, Sayı 2
Ekim 2022, 115-126

**The Journal of Turkish
Sport Sciences**
J Turk Sport Sci

Volume 5, Issue 2
October 2022, 115-126

Ayşe YILDIRIM¹

Mehmet Fatih YÜKSEL²

¹ Milli Eğitim Bakanlığı

² Necmettin Erbakan Üniversitesi
Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi
Beden Eğitimi ve Spor Bölümü

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

M.F. Yüksel

e-mail:

yukselemehmetfatih@gmail.com

Geliş Tarihi: 19.09.2022

Kabul Tarihi: 12.10.2022

ORJİNAL ARAŞTIRMA
ORIGINAL RESEARCH

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Tutum ve Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi

Özet

Bu araştırmanın amacı, beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum ve farkındalık düzeylerini araştırmaktır. Araştırma evrenini, üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Bölümünde eğitim öğretimine devam eden beden eğitimi öğretmen aday öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmada olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden erişilebilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu ise 2020-2021 eğitim öğretim yılında Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi ve Aksaray Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor bölümlerinde eğitim öğretimine devam eden beden eğitimi öğretmen aday öğrenciler (n=306) oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak, "Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği", "Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırmada kişisel bilgiler formundan elde edilen yaş değişkeni, cinsiyet, sınıf düzeyi, aile veya akrabada engelli birey değişkeni, düzenli spor yapma yapmama değişkeni ve anne, baba eğitim durumu değişkenlerinin analizinde; frekans ve yüzde değerleri kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterdiği için ikili grup karşılaştırması olan cinsiyet, aile veya akrabada engelli birey, düzenli spor yapma yapmama değişkeni gruplarında bağımsız örneklem t testi, ikiden fazla grup karşılaştırmaları içinse tek yönlü varyans analizi olan Anova testi kullanılmıştır. Beden eğitimi öğretmen adaylarının zihinsel engellilere ilişkin farkındalık ve tutum düzeylerinin arasında ilişki olup olmadığını ortaya çıkarmak için Pearson Korelasyon testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda beden eğitimi öğretmen adaylarının zihinsel engellilere ilişkin farkındalık ve tutum düzeylerinin ailede ya da akrabalarda engelli birey olup olmaması, yaş değişkeni, anne eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık olduğu ($p<0.05$) tespit edilmiştir. Ayrıca farkındalık ve tutum arasında pozitif yönde anlamlı ve güçlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum ve farkındalık düzeylerinin demografik değişkenlere göre değiştiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Beden eğitimi, farkındalık, tutum, zihinsel engelliler

Determination of Physical Education and Sports Teacher Candidates Attitudes and Awareness Levels Towards the Effects of Sports on Intellectually Disabled Individuals

Abstract

The aim of this study is to investigate the attitudes and awareness levels of physical education and sports teacher candidates towards the effects of sports on intellectually disabled individuals. The research population consists of physical education teacher candidates who continue their education in the physical education and sports departments of universities. Accessible sampling method, one of the non-random sampling methods, was used in the study. The study group of the research consists of physical education teacher candidates (n=306) who continue their education in Konya Necmettin Erbakan University, Selçuk University and Aksaray University physical education and sports departments in the 2020-2021 academic year. As data collection tools in the research, "Awareness Scale for the Effects of Sports on Individuals with Intellectual Disabilities", and "Attitude Scale Towards Sportive Activities of Intellectually Disabled Individuals", and "Personal Information Form" was used. In the analysis of the age variable, gender, class level, family or relative disabled individual variable, whether to do regular sports or not, and the educational status of the parents, obtained from the personal information form in the research; frequency and percentage values were used. Because of the data showed normal distribution, the independent sample T test was used in the groups of gender, family or relative with disability, whether doing regular sports or not. For comparisons of more than two groups, the Anova test, which is a one-way analysis of variance, was used. Pearson Correlation test was used to find out whether there is a relationship between physical education teacher candidates' awareness and attitudes towards the intellectually disabled individuals. As a result of the research, it has been determined that the awareness and attitude levels of the physical education teacher candidates towards the intellectually disabled individuals are significantly different ($p<0.05$) according to the variables of whether there is a disabled person in the family or relatives, the age variable, and the educational status of mother. Also, it has been determined that there is a positive, significant and strong relationship between awareness and attitude. As a result, it can be said that the attitudes and awareness levels of physical education and sports teacher candidates towards the effects of sports on mentally handicapped individuals vary according to demographic variables.

Keywords: Physical education, awareness, attitude, intellectually disabled

Atf için; Yıldırım, A ve Yüksel, M.F. (2022) Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum ve farkındalık düzeylerinin belirlenmesi. *Türk Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2), 115-126.

Bu çalışma, Dr. Mehmet Fatih YÜKSEL danışmanlığında birinci yazarın tamamlanmış yüksek lisans tezinden hazırlanmıştır

GİRİŞ

Dünya genelinde engelli yaşayan bir milyar insan söz konusudur (WHO, 2021). Birleşmiş Milletler ve birçok ülke, engelliliği eğitim ve sağlık gündeminin önemli bir konusu olarak görmektedir (Frontera, 2014). Engelliler en savunmasız sosyal gruplar arasında yer alır ve durumları nedeniyle özel ilgiye ihtiyaç duyarlar. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), engellilerin sağlık ve eğitim hizmetlerine erişimde güçlüklerle karşılaşma olasılığının, engelli olmayanlara göre iki kat, ihmal edilme olasılığının üç kat ve kötü muameleye uğrama olasılığının dört kat daha fazla olduğunu bildirmiştir (Alavi vd., 2018; WHO, 2021). Özellikle zihinsel engelli çocuklarda bu durum daha dramatik bir süreçte ilerlemekte ve toplumumuzda hala güncelliğini koruyan ve üzerinde durulması gereken önemli konulardan birisidir. Engelli çocuklarla en çok ilgilenen, iletişimde bulunan, yardım eden ve onlardan sorumlu olan aile üyelerinin yanı sıra öğretmeni ve okul arkadaşlarıdır.

Engelli öğrencilerin normal okullara dahil edilmesi, son yıllarda Türkiye’de (Tekin-Iftar, Jimenez ve Deniz Degirmenci, 2021) ve tüm dünyada (örneğin Avrupa için Schwab, 2020) hızla gelişmiştir. Genellikle bu durum, engelli öğrencilerin bulunduğu okulların sayısının artmasıyla sonuçlanmaktadır. Türkiye’de, üniversitelerdeki özel eğitim bölümlerinin sayısının artmasından da anlaşılacağı gibi, tüm öğretmenleri engelli öğrencilerle çalışmaya hazırlamak eğitim sisteminin önceliği haline gelmiştir. Eğitim sistemindeki bu büyük değişikliğin zorluklarından biri, öğretmenleri yeni sorumluluklarına nasıl hazırlayacaklarını belirlemek ve özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere mümkün olan en iyi desteği sağlamaktır. Bu bağlamda, engelli bireylere yönelik eğitim uygulamalarında hangi değişkenlerin etkili olduğunu incelemek önemlidir. Önceki araştırmalara göre, engelli bireylere ve onların eğitimine yönelik öğretmen tutumları (De Boer, Pijl, Post ve Minnaert, 2013; Pit-ten Cate, Markova, Krischler ve Krolak-Schwerdt, 2018; Schwab, 2018) ve bu konudaki öz yeterlilik ve becerileri (Malinen ve Savolainen 2016; Yada vd., 2019; Savolainen, Malinen ve Schwab, 2022) bu alandaki uygulamaların başarısı için önemli faktörlerdir (Alnahdi ve Schwab, 2021; Van Mieghem, Verschueren, Petry ve Struyf, 2018).

Öğretmenler iyi niyet gösterebilirler bile, çoğu zaman engelli öğrencilerin bulunduğu bir sınıfın taleplerini karşılamak için yetersiz eğitim aldıklarını hissetmektedirler. Özellikle beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin, engelli öğrencileri sınıflarına dahil etmeyle ilgili güvenlik ve kontrol sorunlarına karşı savunmasız oldukları belgelenmiştir (Morley, Bailey, Tan ve Cooke, 2005). Ayrıca beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin engelli öğrencilerin fiziksel, duyuşsal veya entelektüel olarak derse dahil edilmesinde zorluklar yaşadıkları görülmüştür (Casebolt ve Hodge, 2010; Hutzler ve Shama, 2017). Beden eğitimi alanında engellilerle ilgili kapsayıcı eğitimi teşvik etmek için özel bir çerçeve önerilmemektedir. Bu konuda Avrupa Özel İhtiyaçlar ve Kapsayıcı Eğitim Ajansı (European Agency for Special Needs and Inclusive Education) tarafından önerilen ve bu konuda öğretmenlerin güçlendirilmesine ilişkin belirlenen genel ilkeler örnek olması açısından iyi bir başlangıç noktası olabilir (EASNIE, 2015).

Beden eğitimi ve spor derslerinde öğretmen yakınlığı zihinsel engelli öğrencinin uygun veya uygun olmayan davranışlarını etkilediği için daha fazla araştırma gerektiren bir durumdur (Conroy, Asmus, Ladwig, Sellers ve Valcante, 2004). Geçmiş araştırmaların sonuçları incelendiğinde beden eğitimi ve spor derslerinin başta zihinsel engelli çocuklar olmak üzere tüm özel gereksinimli bireylerin sosyal ve fiziksel gelişimlerine önemli katkı sağladığı görülmektedir (Açak, Karakaya, Tan ve Coşkun, 2016; Knafo, Zahn-Waxler, Van Hulle, Robinson ve Rhee, 2008; Kırınmoğlu, Yılmaz, Soyer, Beyleroğlu ve İlhan, 2016; Kırınmoğlu, Dallı, Yılmaz ve Say, 2017; Mestre, Carlo, Samper, Malonda ve Mestre, 2019; Öztürk ve Abakay, 2014). Bununla birlikte beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının zihinsel engelli öğrencilere yönelik tutum ve davranışlarına ilişkin araştırmalar oldukça sınırlı düzeydedir. Dahası birçok ebeveyn de çocuklarının fiziksel aktivite ve sosyal gelişimi hakkında yeterli bilgiye sahip değildir. Dolayısıyla, zihinsel engelli bireylerin beden eğitimi ve spor aktivitelerine katılımları, toplumun bu konudaki tutum ve farkındalık seviyesine bağlıdır (İlhan, Esentürk ve Yarımkaya, 2016). Tutumların bilişsel boyutu farkındalık kavramını içermektedir. Farkındalık tutumlara ulaşmayı kolaylaştırmakta; belleğe daha kolay çağrılmakta ve davranışları daha kolay etkilemektedir. Bu açıdan tutum ve farkındalık kavramlarının beraber incelenmesi ve özellikle bu engel

grubunda yer alan bireylerin eğitiminde aktif rol alacak olan beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının farkındalık ve tutumlarının ne düzeyde olduğunun belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum ve farkındalık düzeylerini araştırmaktır.

YÖNTEM

Araştırmanın modeli, genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli olarak desenlenmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2020-2021 eğitim öğretim yılında üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Bölümünde eğitim öğretimine devam eden beden eğitimi ve spor öğretmeni adayı öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmada olasılıklı olmayan (tesadüfî olmayan) örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir (erişilebilir) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu ise 2020-2021 eğitim öğretim yılında Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi ve Aksaray Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor bölümlerinde eğitim öğretimine devam eden beden eğitimi ve spor öğretmeni adayı öğrenciler (n=306) oluşturmaktadır. Araştırmaya dâhil edilen öğrencilerde gönüllülük durumu esas alınmıştır. Örneklem grubundaki öğrencilere ait demografik verilerin frekans ve yüzde dağılımları aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken/Kategori	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yaş		
18-20 yaş arası	83	27,1
21-23 yaş arası	160	52,3
24 yaş ve üzeri	63	20,6
Cinsiyet		
Kadın	124	40,5
Erkek	182	59,5
Sınıf		
1. Sınıf	66	21,6
2. Sınıf	62	20,3
3. Sınıf	93	30,3
4. Sınıf	85	27,8
Aile veya akrabada engelli birey varlığı		
Evet	84	27,5
Hayır	222	72,5
Düzenli spor yapıp yapmama		
Evet	192	62,7
Hayır	114	37,3
Anne eğitim düzeyi		
İlkokul Mezunu	135	44,1
Ortaokul Mezunu	59	19,3
Lise Mezunu	71	23,2
Lisans ve üzeri	41	13,4
Baba eğitim düzeyi		
İlkokul Mezunu	69	22,5
Ortaokul Mezunu	64	20,9
Lise Mezunu	88	28,8
Lisans ve üzeri	85	27,8
Toplam	306	100,0

Tablo 1'de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının %27,1'i 18-20 yaş arasında, %52,3'ü 21-23 yaş arasında, %20,6'sı ise 24 yaş ve üzerindedir. Katılımcıların %40,5'i kadın ve %59,5'i erkek iken, %21,6'sı 1. sınıf, %20,3'ü 2. sınıf, %30,3'ü 3. sınıf ve son olarak %27,8'i ise 4. sınıftır. Ayrıca katılımcıların %27,5'inde aile veya akrabada engelli birey bulunurken, %72,5'inde bulunmamaktadır. Yine katılımcıların %62,7'si düzenli olarak spor yaparken %37,3'ü düzenli spor yapmadığını bildirmiştir. Öte yandan katılımcıların anne eğitim düzeyi %44,1 ilkokul, %19,3 ortaokul, %23,2 lise ve %13,4'ü ise lisans ve üzeri mezun şeklindedir. Son olarak katılımcıların baba eğitim düzeyi %22,5 ilkokul, %20,9 ortaokul, %28,8 lise ve %27,8 lisans ve üzeri mezun şeklindedir.

Verilerin Toplanması

Araştırma için Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan çalışmanın uygulanmasında herhangi bir sakınca olmadığına dair 2021/95 sayılı kararı ile Etik Kurul onayı alınmıştır. Ayrıca bilgilendirilmiş gönüllü formu ile ilgili araştırmacılardan ölçeklerin kullanım izinleri alınmıştır. Veriler 2021 yılı Şubat ve Mart ayları arasında dijital ortamda elde edilmiştir. Gerekli izinler alındıktan sonra katılımcılardan, araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formunu ve bilgilendirilmiş gönüllü onay formunu doldurmaları sağlanmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına ait bilgiler aşağıda açıklanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak, geçerlilikleri ve güvenilirlikleri kanıtlanmış “Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği” ve “Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği” ile katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, düzenli spor yapma, anne ve baba eğitim düzeyleri gibi demografik özelliklerini belirlemeye yönelik olarak araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği

Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının, zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarını tespit etmek için, İlhan vd. (2016) tarafından geliştirilen “Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ölçeği (ZEBSEYTÖ)” kullanılmıştır. Ölçme aracı 5’li likert tipinde ve 28 maddeden oluşmaktadır. Alınabilecek en düşük ve yüksek puanlar sırası ile 28-140’dır. Ölçek toplam puanı yüksek olan yanıtlayıcıların tutumlarının olumlu, düşük olan yanıtlayıcıların tutumlarının ise olumsuz olması ve bu şekilde zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik olumlu ve olumsuz tutuma sahip olan bireylerin, ölçek toplam puanı üzerinden ayırt edilebilmesi sağlanmıştır. Ölçme aracında “Sportif Etkinliklere İlişkin Olumsuz Tutum” (SEİOT) alt boyutunda yer alan maddeler (10,15,20,25,32,35,38) ters puanlanarak analiz yapılır. Olumlu ifadelerin seçenekleri “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” şeklinde sıralanmış; 5, 4, 3, 2 ve 1 şeklinde puanlanırken, olumsuz ifadelerin seçenekleri ise 1, 2, 3, 4 ve 5 şeklinde ters olarak puanlanmaktadır. Ölçme aracının güvenilirliği Cronbach Alfa içtutarlılık katsayısı ve test tekrar test teknikleriyle incelenmiştir. Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı, ölçeğin genelinde 0,96 olarak bulunmuştur. Ölçeğin “Sportif Etkinliklere Yönelik Olumlu Tutum” (SEYOT) alt boyutunda 0,971, “Sportif Etkinliklere İlişkin Olumsuz Tutum” (SEİOT) alt boyutunda ise, 0,822 tespit edilmiştir. Güvenirlik Analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular, ölçeğin geneli ve alt boyutlarının yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermiştir. Ayrıca, ölçme aracının güvenilirliğine kanıt sağlamak amacıyla ölçeğin genelinde hesaplanan test-tekrar test puanları arasındaki korelasyon katsayısı 0,89 olarak bulunmuşken, “Sportif Etkinliklere Yönelik Olumlu Tutum”(SEYOT) ve “Sportif Etkinliklere İlişkin Olumsuz Tutum” (SEİOT) alt boyutlarında sırası ile 0,93 ve 0,91 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar test tekniğine yönelik elde edilen bulgular, ölçme aracının tutarlı ölçümler sağladığı şeklinde ifade edilebilir. Ayrıca mevcut araştırmada güvenilirlik (α) katsayıları tekrar hesaplanmış olup, Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı olumlu tutum ($\alpha =,982$), olumsuz tutum ($\alpha =,925$) ve ölçek toplamında ($\alpha =,976$) olarak bulunmuştur. Bu bulgular ışığında, ZEBSEYTÖ’ nün geçerli ve güvenilir ölçümler yapabilen bir veri toplama aracı olduğu ve üniversite öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarını ölçebilir nitelik taşıdığı söylenebilir.

Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği

Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının, zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik farkındalıklarını tespit etmek için, İlhan ve Esentürk (2014) tarafından geliştirilen “Zihinsel engelli

bireylerin sportif etkinliklerine yönelik farkındalık ölçeği (ZEBSEYFÖ)” kullanılmıştır. Ölçek 5’li likert tipi ve 32 maddeden oluşmaktadır. Olumlu ifadelerin seçenekleri “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” şeklinde sıralanmış; 5, 4, 3, 2 ve 1 şeklinde puanlanmıştır. Olumsuz ifadelerin seçenekleri ise 1, 2, 3, 4 ve 5 şeklinde ters olarak puanlanmıştır. Ölçme aracının geçerliğine kanıt oluşturmak adına, kapsam geçerliği, görünüş geçerliği ve yapı geçerliği uygulanmıştır. Yapı geçerliği için uygulanan açımlayıcı analiz sonucunda, ölçeğin 32 madde ve tek boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Tek boyutun açıkladığı varyans % 75,083 tür. Ölçeğin tamamı için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,989 dur. Ölçeğin geçerliği çalışması kapsamında doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve açımlayıcı faktör analizi ile ortaya konan yapı doğrulanmıştır. Geliştirilen ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik sonuçları incelendiğinde; tek faktörlü yapıya sahip ölçeğin kabul edilebilir düzeyde güvenilir olduğu belirlenmiştir. Öte yandan açımlayıcı faktör analizi sonucunda oluşan yapıya uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen indeksler, açıklanan özelliğin yapısının kabul edilebilir düzeyde uyuma sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca mevcut araştırmada güvenilirlik (α) katsayıları tekrar hesaplanmış olup, Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ölçek toplamında ($\alpha =,982$) olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre ölçeğin yüksek güvenilirlikte olduğu söylenebilir.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerleri dikkate alınarak karar verilmiştir. Bu değerlerin -1,5 ila +1,5 değerler arasında olmasından dolayı verilerin normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Veriler normal dağıldığından dolayı ikili grup karşılaştırmalarında bağımsız örneklem t testi, ikiden fazla grup karşılaştırmaları içinse tek yönlü varyans analizi (Anova) testleri yapılmıştır. Ayrıca tek yönlü varyans analizi testi sonucunda anlamlı farklılık tespit edilirse farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını saptamak amacıyla tamamlayıcı post-hoc testlerine geçilmiş eğer varyanslar homojen dağılım gösterirse Tukey, göstermez ise Tamhane’s T2 tercih edilmiş ve anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. Ayrıca farkındalık ve tutum arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için Pearson Korelasyon testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 2. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem t Testi

	Grup	n	$\bar{x}$	SD	t	p
Toplam Farkındalık	Erkek	124	4,14	1,009	0,455	0,650
	Kadın	182	4,09	,983		
Olumlu Tutum	Erkek	124	3,91	1,349	0,090	0,928
	Kadın	182	3,90	1,186		
Olumsuz Tutum	Erkek	124	4,39	,901	1,620	0,106
	Kadın	182	4,22	,943		
Toplam Tutum	Erkek	124	4,03	1,058	0,455	0,649
	Kadın	182	3,98	,976		

Tablo 2’de görüldüğü üzere katılımcıların cinsiyet değişkeninin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 3. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Ailede veya Akrabalarda Engelli Birey Varlığı Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem t Testi

	Grup	n	$\bar{x}$	SD	t	p
Toplam Farkındalık	Evet	84	4,20	1,086	-2,444	0,010*
	Hayır	222	3,87	,941		
Olumlu Tutum	Evet	84	4,01	1,437	-2,537	0,012*
	Hayır	222	3,60	1,159		
Olumsuz Tutum	Evet	84	4,18	,974	-1,234	0,234
	Hayır	222	4,32	,909		
Toplam Tutum	Evet	84	4,09	1,111	-2,475	0,008*
	Hayır	222	3,75	,953		

* $p < 0,05$

Tablo 3'te görüldüğü üzere katılımcıların ailede ya da akrabalarda engelli birey varlığı değişkeninin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeyleri; toplam farkındalık ($t=-2,444$; $p=0,010<0,05$), olumlu tutum ($t=-2,537$; $p=0,012<0,05$) ve toplam tutum ($t=-2,475$; $p=0,008<0,05$) üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Düzenli Spor Yapma Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem t Testi

	Grup	n	$\bar{x}$	SD	t	p
Toplam Farkındalık	Evet	192	4,13	,978	0,490	0,625
	Hayır	114	4,08	1,020		
Olumlu Tutum	Evet	192	3,94	1,222	0,676	0,499
	Hayır	114	3,84	1,305		
Olumsuz Tutum	Evet	192	4,23	,923	-1,408	0,160
	Hayır	114	4,38	,933		
Toplam Tutum	Evet	192	4,01	,987	0,306	0,759
	Hayır	114	3,97	1,049		

Tablo 4'de görüldüğü üzere katılımcıların düzenli spor yapma değişkeninin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 5. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova)

	Grup	n	$\bar{x}$	SD	F	p	Farklar
Toplam Farkındalık	A 18-20	83	4,27	,965	8,646	0,000*	C<A,B
	B 21-23	160	4,21	,879			
	C 24+	63	3,66	1,171			
Olumlu Tutum	A 18-20	83	4,01	1,194	9,710	0,000*	C<A,B
	B 21-23	160	4,08	1,053			
	C 24+	63	3,30	1,588			
Olumsuz Tutum	A 18-20	83	4,39	,923	1,263	0,284	-
	B 21-23	160	4,29	,860			
	C 24+	63	4,14	1,088			
Toplam Tutum	A 18-20	83	4,10	,990	9,759	0,000*	C<A,B
	B 21-23	160	4,13	,886			
	C 24+	63	3,51	1,181			

* $p<0,05$

Tablo 5'de görüldüğü üzere katılımcıların yaş değişkeninin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olduğu tespit edilmiştir ($F=8,646$; $p=0,000<0,05$). Yine olumlu tutum ($F=9,710$; $p=0,000<0,05$) ve toplam tutum ($F=9,759$; $p=0,000<0,05$) üzerinde anlamlı bir farklılık olduğu saptanırken olumsuz tutum alt boyutunda ($F=1,263$; $p=0,284>0,05$) anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 6. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova)

	Grup	n	$\bar{x}$	SD	F	p
Toplam Farkındalık	1. Sınıf	66	4,24	1,075	0,767	0,513
	2. Sınıf	62	4,04	1,006		
	3. Sınıf	93	4,02	,942		
	4. Sınıf	85	4,15	,972		
Olumlu Tutum	1. Sınıf	66	4,02	1,347	0,911	0,436
	2. Sınıf	62	3,80	1,317		
	3. Sınıf	93	3,76	1,204		
	4. Sınıf	85	4,01	1,178		
Olumsuz Tutum	1. Sınıf	66	4,43	,954	0,954	0,415
	2. Sınıf	62	4,28	,926		
	3. Sınıf	93	4,17	,857		
	4. Sınıf	85	4,29	,984		
Toplam Tutum	1. Sınıf	66	4,12	1,103	1,156	0,327
	2. Sınıf	62	3,92	1,011		
	3. Sınıf	93	3,87	,981		
	4. Sınıf	85	4,08	,955		

Tablo 6'da görüldüğü üzere katılımcıların sınıf düzeyi değişkeninin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 7. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova)

	Grup	n	$\bar{x}$	SD	F	p	Farklar
Toplam Farkındalık	A İlkokul	135	4,29	,967	2,619	0,051	
	B Ortaokul	59	4,02	,987			
	C Lise	71	3,92	,982			
	D Lisansüstü	41	4,00	1,042			
Olumlu Tutum	A İlkokul	135	4,03	1,261	1,059	0,367	
	B Ortaokul	59	3,87	1,172			
	C Lise	71	3,71	1,279			
	D Lisansüstü	41	3,86	1,289			
Olumsuz Tutum	A İlkokul	135	4,58	,722	8,737	0,000*	A>B,C,D
	B Ortaokul	59	4,05	,960			
	C Lise	71	4,12	,919			
	D Lisansüstü	41	3,96	1,219			
Toplam Tutum	A İlkokul	135	4,16	1,013	2,393	0,069	
	B Ortaokul	59	3,92	,968			
	C Lise	71	3,81	,997			
	D Lisansüstü	41	3,88	1,022			

*p<0,05

Tablo 7'de görüldüğü üzere katılımcıların anne eğitim durumu değişkeninin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeyleri üzerinde sadece olumsuz tutum (F=8,737; p=0,000<0,05) üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olduğu tespit edilirken, toplam farkındalık, olumlu tutum ve toplam tutum arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 8. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova)

	Grup	n	$\bar{x}$	SD	F	p
Toplam Farkındalık	İlkokul	69	4,12	1,044	1,475	0,221
	Ortaokul	64	4,30	,898		
	Lise	88	4,10	1,023		
	Lisansüstü	85	3,96	,974		
Olumlu Tutum	İlkokul	69	3,85	1,362	0,504	0,680
	Ortaokul	64	4,05	1,266		
	Lise	88	3,91	1,335		
	Lisansüstü	85	3,80	1,055		
Olumsuz Tutum	İlkokul	69	4,43	,931	2,389	0,069
	Ortaokul	64	4,43	,822		
	Lise	88	4,24	,966		
	Lisansüstü	85	4,10	,938		
Toplam Tutum	İlkokul	69	4,00	1,061	0,859	0,463
	Ortaokul	64	4,14	,997		
	Lise	88	3,99	1,064		
	Lisansüstü	85	3,88	,911		

Tablo 8'de görüldüğü üzere katılımcıların baba eğitim durumu değişkeninin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 9. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Farkındalık ve Tutum Arasındaki Pearson Korelasyon Testi

	Toplam Tutum	
Toplam Farkındalık	r	,951
	p	,000
	N	306

Tablo 9'da görüldüğü üzere katılımcıların zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan Pearson Korelasyon testi sonucunda farkındalık ve tutum arasında pozitif yönde anlamlı ve güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelendiği bu çalışmada katılımcıların genel olarak zihinsel engellilere yüksek farkındalık ve olumlu tutumlara sahip oldukları görülmüştür. Bu bulgular İlhan vd. (2016), Li ve Wang (2013), McKay, Block ve Park (2015), Sullivan ve Masters (2014), Valle-Flórez, de Caso Fuertes, Baelo ve García-Martín (2021) gerçekleştirdiği araştırmaların bulguları ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca beden eğitimi ve spor öğretmeni yetiştiren fakültelerde tüm öğrencilerin katılım ve eğitim başarısını sınırlayan engelleri veya faktörleri tanımlayan ve ortadan kaldıran sürekli bir iyileştirme süreci esas alınmaktadır (Florian, 2019). Uluslararası düzeyde kabul görmüş bu amaçlar çerçevesinde özelde beden eğitimi ve spor öğretmenliği ve genelde tüm öğretmen yetiştiren fakültelerin programlarına özel eğitimle ilgili dersler ve birçok dersin içerisine engellilere yönelik öğrenme içerikleri ve etkinlikleri yerleştirilmiştir. Tüm bu durumlar beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının engellilere yönelik farkındalıklarını artırmış ve tutumlarını olumlu yönde etkilemiş olabilir.

Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının cinsiyetlerine göre zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutumlarının farklılık göstermediği görülmüştür. Benzer şekilde Açık vd. (2016), Kırimoğlu vd. (2017), Kırimoğlu vd. (2016), Öztürk ve Abakay'ın (2014) gerçekleştirdiği araştırmaların sonuçları da mevcut araştırma bulgularını desteklemektedir. Babik ve Gardner (2021) engellilik, ruh sağlığı ve cinsiyet kimliği, genellikle grupları sınıflandırmak ve karşılaştırmak için kategoriler olarak değil, yalnızca bireysel düzeydeki eşitsizlikleri yakalamak için kabul edildiğini ifade etmektedir. Bu kapsamda kadın ya da erkek toplumun tüm kesimleri engelli bireylere özel bir gereksinim durumu olarak dikkat etmekte bu yönde duyarlılık, tutum ve davranışlar geliştirmektedir. Ayrıca ülkemizde de kaynaştırma sınıflarından engelli ve engelli olmayan her cinste öğrenci birlikte öğrenim görmektedir. Bu tür kapsayıcı ortamlardaki çocuklar arasındaki etkileşimler, engelli bireylerin cinsiyet ayrımı yapmaksızın bir sınıfta ve genel olarak toplumda kabulünü ve sosyal içermesini teşvik etmektedir (Vignes vd., 2009; De Boer vd., 2013). Bu açıdan erkek ve kadın beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının üniversite öncesinde kaynaştırma öğrencileriyle etkileşimleri onların olumlu yönde tutum ve farkındalık geliştirmesine neden olmuş olabilir.

Çalışmada beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının yaş gruplarına göre zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinde anlamlı farklar bulunmuştur. Buna karşın sınıf düzeyi bağımlı değişkeninde anlamlı bir farka yol açmamıştır. Diamond, Hong ve Tu (2008) ve Yu, Ostrosky ve Fowler (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırma bulgularının mevcut çalışma sonuçlarına benzer olduğu söylenebilir. Araştırmalar, yaşla birlikte gelişen duygusal duyarlılık ve engelli bireylere yönelik tutum arasında çift yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Yıllar içerisinde engelli akranlarla olumlu etkileşimlerin, bireyleri başkalarının duygusal durumları konusunda daha bilinçli hale getirebileceği ve dolayısıyla engelli akranları daha fazla kabul edebileceği ifade edilmektedir (Babik ve Gardner 2021; Diamond vd., 2008; Yu vd., 2015).

Çalışmada aile ya da akrabalarda zihinsel engelli birey bulunan beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının daha yüksek ve olumlu düzeyde farkındalık ve tutumlara sahip olduğu görülmüştür. Bu bulgular Armstrong, Morris, Abraham, Ukoumunne ve Tarrant (2016), Favazza, Phillipsen ve Kumar (2000), Gasser, Malti ve Buholzer (2014), Kalyva ve Agalotis (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Nitekim başta aileleri olmak üzere yakın çevresinde engelli akranlarıyla doğal bir etkileşimi olan bireyler, bu konuda olumsuz tutumları olan bireylere kıyasla onlarla etkileşime girmeye daha isteklidirler (Favazza vd., 2000). Dolayısıyla engelli bireylerler daha fazla zaman geçirmek, engelliliğin daha iyi anlaşılmasına ve daha yüksek kabul seviyelerine yol açabilir. Böylece tutumlar davranışı yönlendirmekte ve bu da bireyin bilgisini, inançlarını ve tutumlarını etkilemektedir.

Çalışmada ele alınan bulgulardan bir diğeri ise beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinin anne ve baba eğitim durumlarına göre karşılaştırılması konusundadır. Bulgulara göre baba eğitim durumu engellilere yönelik tutum ve farkındalıkta anlamlı bir farka yol açmamıştır. Bununla birlikte beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının anne eğitim durumlarına göre zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeyleri farklılık göstermektedir. İleri analizlere göre annesi düşük eğitim düzeyine sahip beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının olumsuz tutumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgular Davidov ve Grusec (2006), Kardeş, Kardeş ve Sadık (2017), Zhou vd. (2002) gerçekleştirdiği araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Özellikle eğitilmiş annelerin çocuklarıyla daha fazla empati kurması, başkalarının durumunu ve duygularını anlama konusunda daha iyi bir yeteneğe ve daha uygun, duyarlı bir şekilde yanıt verme ve yardım etmeye çalışma olasılığının daha yüksek olmasına neden olur. Gerçekten de, hem empati hem de sempati, çocuklarda ve erken ergenlerde annelerinin çevresiyle ilişkilerinin kalitesi, olumlu sosyal davranışlar (örneğin, başkalarını önemsemek, acıyı hafifletmek için çalışmak, başkalarına nezaketle davranmak) ve ahlaki muhakeme ile olumlu bir şekilde ilişkilidir (Knafo vd., 2008; Mestre vd., 2019; Portt, Person, Person, Rawana ve Brownlee, 2020). Anne desteğinde aile içinde gelişen empati ve sempati aynı zamanda akran sosyo-merkezli statü, bakış açısı alma, işbirliği, çatışma çözme becerileri ve sosyal olarak uygun davranışlar gibi sosyal yeterlilik ölçütleriyle de ilişkilidir (Sallquist, Eisenberg, Spinrad, Eggum ve Gaertner, 2009; Zhou vd., 2002).

Çalışmada beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının düzenli spor yapıp yapmama değişkeninin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum üzerinde anlamlı bir farka yol açmadığı görülmüştür. Ulaşılabilen alan yazında çalışmaların öğretmen adaylarından ziyade engelli bireyin aktif spor yapmasına odaklandığı görülmektedir (Baştuğ, Say ve Dereceli, 2019; Blick, Saad, Goreczny, Roman ve Sorensen, 2015; Bota, Silvia ve Şerbănoiu, 2014; Capio, Sit, Eguia, Abernethy ve Masters, 2014; İlhan, 2008). Bu nedenle aktif spor yapan bireylerin engellilere yönelik tutumlarını ortaya koyacak nitel ve karma modelli araştırmaların yapılması önerilir.

Bu çalışmanın son bulgusu ise beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutumları arasındaki ilişkiler konusundadır. Çalışmanın bulgularına göre beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutumları arasında pozitif yönde çok güçlü bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgular Geçkil, Kaleci, Cingil ve Hisar (2017), Georgiadi, Kalyva, Kourkoutas ve Tsakiris (2012), Janardhana, Muralidhar, Naidu ve Raghevendra (2015), Sharma, Pratap Yadav ve Sharma (2021) gerçekleştirdikleri araştırmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Temel olarak, birinin diğer kişide belirli duygu ve davranışları tetiklemesi, 'uygun duyarlılık gösteren davranışların sıklığını endeksleyerek başkalarındaki duygusal durumların değerlendirilmesi' anlamına gelir (Geçkil vd., 2017; Georgiadi vd., 2012; Sharma vd., 2021). Burada sadece duygusal empatiye değil, aynı zamanda diğer kişinin düşünce ve hislerine, yani empatinin bilişsel yönüne de dokunur. Bu yönüyle, engellilere yönelik yaklaşım ve farkındalıkların beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının zihinsel engellilere karşı tutumunda çok önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Ayrıca engelli bireylere yönelik tutumların gelişimini anlamlandırabilmek için engelli olmayan insanların bu konudaki bilişsel, duyuşsal ve davranışsal eğilimlerini bütüncül bir yaklaşımla ele almak gerekir (Findler, Vilchinsky ve Werner, 2007). Bu yönüyle beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının engellilere yönelik bilişsel boyuttaki farkındalıkları onların olumlu tutumlar geliştirmesini sağlamış olabilir.

Araştırma sonucunda beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının zihinsel engellilere yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinin cinsiyet, düzenli spor yapma ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte aile veya akrabalarda zihinsel engelli birey olan katılımcıların zihinsel engellilere yönelik farkındalık ve tutumları daha yüksek düzeydedir. Öte yandan anne eğitim düzeyi daha düşük olan katılımcıların yüksek eğitim düzeyine sahip olanlara kıyasla olumsuz tutumları yüksek düzeydedir. Son olarak beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının zihinsel engelli

bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.

KAYNAKLAR

- Açak, M., Karakaya, Y. E., Tan, Ç. & Coşkun, Z. (2016) Investigation of the attitudes of students from exercise and sports education for individuals with disabilities department toward individuals with disabilities. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(19), 1-8.
- Alavi, M., Khodaie Ardakani, M. R., Moradi-Lakeh, M., Sajjadi, H., Shati, M., Noroozi, M., & Forouzan, S. (2018). Responsiveness of physical rehabilitation centers in capital of iran: disparities and related determinants in public and private sectors. *Frontiers in Public Health*, 6, <https://doi.org/10.3389/fpubh.2018.00317>.
- Alnahdi, G. H., & Schwab, S. (2021). Special education major or attitudes to predict teachers' self-efficacy for teaching in inclusive education. *Frontiers in Psychology*, 12, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.680909>.
- Armstrong, M., Morris, C., Abraham, C., Ukoumunne, O. C., Tarrant, M. (2016). Children's contact with people with disabilities and their attitudes towards disability: a cross-sectional study. *Disabil. Rehabil*, 38, 879–888.
- Babik, I., & Gardner, E. S. (2021). Factors affecting the perception of disability: A developmental perspective. *Frontiers in Psychology*, 12, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.702166>
- Baştuğ, G., Say, M., & Dereceli, Ç. (2019). Gençlik ve spor il müdürlüğü yöneticilerinin mesleki benlik saygısı düzeylerine göre zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının incelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(1), 105-120.
- Blick, R. N., Saad, A. E., Goreczny, A. J, Roman, K., & Sorensen, C. H. (2015). Effects of declared levels of physical activity on quality of life of individuals with intellectual disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 37, 223-229.
- Bota, A., Silvia, T., & Şerbănoiu, S. (2014). Unified sports – A social inclusion factor in school communities for young people with intellectual disabilities. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 117, 21-26.
- Capio, C. M., Sit, C. H., Eguia, K. F., Abernethy, B., & Masters, R. (2014). Fundamental movement skills training to promote physical activity in children with and without disability: A pilot study. *Journal of Sport and Health Science*, 4(3), 235-243.
- Casebolt, K. M., & Hodge, S. R. (2010). High school physical education teachers' beliefs about teaching students with mild to severe disabilities. *Physical Educator*, 67(3), 140-156.
- Conroy, M. A., Asmus, J. M., Ladwig, C. N., Sellers, J. A., & Valcante, G. (2004). The effects of proximity on the classroom behaviors of students with autism in general education strategies. *Behav. Disord.* 29, 119–129.
- Davidov, M., & Grusec, J. E. (2006). Untangling the links of parental responsiveness to distress and warmth to child outcomes. *Child Dev.* 77, 44–58.
- De Boer, A., Pijl, S. J., Post, W., & Minnaert, A. (2013). Peer acceptance and friendships of students with disabilities in general education: The role of child, peer, and classroom variables. *Soc. Dev.* 22, 831–844.
- Diamond, K. E., Hong, S.-Y., Tu, H. (2008). Context influences preschool children's decisions to include a peer with a physical disability in play. *Exceptionality*, 16, 141–155.
- European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2015). *Empowering Teachers to Promote Inclusive Education: Literature Review*. Odense, Denmark: European Agency for Special Needs and Inclusive Education.
- Favazza, P. C., Phillipsen, L., & Kumar, P. (2000). Measuring and promoting acceptance of young children with disabilities. *Except. Child*, 66, 491–508.
- Findler, L., Vilchinsky, N., & Werner, S. (2007). The multidimensional attitude scale toward persons with disabilities (MAS): construction and validation. *Rehabil. Coun. Bull.*, 50, 166–176.
- Florian, L. (2019). On the necessary co-existence of special and inclusive education. *Int. J. Incl. Educ.* 23, 691–704.
- Frontera, WR. (2014). The world health organization disability action plan. *Am J Phys Med Rehabil.* 93, doi: 10.1097/PHM.0000000000000183
- Gasser, L., Malti, T., Buholzer, A. (2014). Swiss children's moral and psychological judgments about inclusion and exclusion of children with disabilities. *Child Dev.* 85, 532–548.
- Geçkil, E., Kaleci, E., Cingil, D., & Hisar, F. (2017). The effect of disability empathy activity on the attitude of nursing students towards disabled people: a pilot study. *Contemporary Nurse*, 53(1), 82-93.
- Georgiadi, M., Kalyva, E., Kourkoutas, E., & Tsakiris, V. (2012). Young children's attitudes toward peers with intellectual disabilities: Effect of the type of school. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 25(6), 531-541.
- Hutzler, Y., & Daniel-Shama, E. (2017). Attitudes and self-efficacy of Arabic-speaking physical education teachers in Israel toward including children with disabilities. *Int'l J. Soc. Sci. Stud.*, 5, 28-42.
- İlhan, E. L., Esentürk, O. K., & Yarımkaya, E. (2016). Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ölçeği (zebseytö): Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 1141-1160.

- İlhan, L. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeyine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.
- İlhan, E. L. & Esentürk, O. K. (2014). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (ZEBSEYFÖ) geliştirme çalışması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 19-36.
- Janardhana, N., Muralidhar, D., Naidu, D. M., Ragheendra, G. (2015). Discrimination against differently abled children among rural communities in India: need for action. *J. Nat. Sci. Biol. Med*, 6(1), 7-11.
- Kalyva, E., & Agaliotis I. (2009). Can contact affect Greek children's understanding of and attitudes towards peers with physical disabilities? *Eur. J. Spec. Needs Educ*, 24, 213-220.
- Kardaş, T. N., Kardaş, S. B., & Sadık, R. (2017). Zihinsel engelli çocuğu olan bireylerin çocuklarının sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 34-43.
- Kırmoğlu, H., Yılmaz, A., Soyer, F., Beyleroğlu, M. & İlhan, E. (2016). Research of the awareness level of sports of physical education and sports teacher candidates towards the effects of sports in mentally insufficient individuals. *Niğde University Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 10(1), 80-88.
- Kırmoğlu, H., Dalli, M., Yılmaz, A., & Say, M. (2017). Öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeylerinin incelenmesi (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi örneği). *Journal of Human Sciences*, 14(4), 3116-3125.
- Knafo, A., Zahn-Waxler, C., Van Hulle, C., Robinson, J. L., & Rhee, S. H. (2008). The developmental origins of a disposition toward empathy: *Genetic and Environmental Contributions*. 8, doi: 10.1037/a0014179.
- Li, C., & Wang, C. K. (2013). Effect of exposure to special olympic games on attitudes of volunteers towards inclusion of people with intellectual disabilities. *Journal of Applied in Research Intellectual Disabilities*, 26(6), 515-521.
- Malinen, O. P., & Savolainen H. (2016). The effect of perceived school climate and teacher efficacy in behavior management on job satisfaction and burnout: a longitudinal study. *Teach. Teacher Educ*, 60, 144-152.
- McKay, C., Block, M., & Park, J. Y. (2015). The impact of paralympic school day on student attitudes toward inclusion in physical education. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 32(4), 331-348.
- Mestre, M. V., Carlo, G., Samper, P., Malonda, E., & Mestre, A. L. (2019). Bidirectional relations among empathy-related traits, prosocial moral reasoning, and prosocial behaviors. *Soc. Dev*, 28, 514-528.
- Van Mieghem, A., Verschueren, K., Petry, K., & Struyf, E. (2020). An analysis of research on inclusive education: a systematic search and meta review. *International Journal of Inclusive Education*, 24(6), 675-689.
- Morley, D., Bailey, R., Tan, J., & Cooke, B. (2005) Inclusive physical education: teachers' views of including pupils with special educational needs and/or disabilities. *European Physical Education Review*, 11, 84-107.
- Öztürk, H. & Abakay, U. (2014) Research of attitudes of the students studying in schools of physical education and sport toward disabled kids. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 16(3), 66-68.
- Pit-ten Cate, I. M., Markova, M., Krischler, M., & Krolak-Schwerdt, S. (2018). Promoting inclusive education: the role of teachers' competence and attitudes. *Insights Learn. Disabil*. 15, 49-63.
- Portt, E., Person, S., Person, B., Rawana, E., & Brownlee, K. (2020). Empathy and positive aspects of adolescent peer relationships: A scoping review. *Journal of Child and Family Studies*, 29(9), 2416-2433.
- Sallquist, J., Eisenberg, N., Spinrad, T. L., Eggum, N. D., & Gaertner, B. M. (2009). Assessment of preschoolers' positive empathy: concurrent and longitudinal relations with positive emotion, social competence, and sympathy. *J. Posit. Psychol*, 4, 223-233.
- Savolainen, H., Malinen, O. P., & Schwab, S. (2022). Teacher efficacy predicts teachers' attitudes towards inclusion—a longitudinal cross-lagged analysis. *International journal of inclusive education*, 26(9), 958-972.
- Schwab, S. (2018). *Attitudes Towards Inclusive Schooling. A Study on Students', Teachers' and Parents' Attitudes*. New York, NY: Waxmann Verlag.
- Schwab, S. (2020). *Inclusive and Special Education in Europe*. Oxford University Press, Oxford. 10.1093/acrefore/9780190264093.013.1230.
- Sharma, N., Pratap Yadav, V., & Sharma, A. (2021). Attitudes and empathy of youth towards physically disabled persons. *Heliyon*, 7(8), e07852.
- Sullivan, E., & Masters-Glidden, L. (2014). Changing attitudes toward disabilities through unified sports. *American Association on Intellectual and Developmental Disabilities*, 52(5), 367-378.
- Tekin-Iftar, E., Jimenez, B. A., & Deniz Degirmenci, H. (2021) 'A tale of two countries: An international perspective on non-traditional special education. *Rural Special Education Quarterly*, 40(2), 85-94.
- Valle-Flórez, R. E., de Caso Fuertes, A. M., Baelo, R., & García-Martín, S. (2021). Faculty of education professors' perception about the inclusion of university students with disabilities. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(21), 11667.

- Vignes C., Godeau E., Sentenac M., Coley N., Navarro F., Grandjean H., et al. (2009). Determinants of students' attitudes towards peers with disabilities. *Dev. Med. Child Neurol*, 51, 473–479.
- World Health Organization. (2021). Draft WHO Global Disability Action Plan 2014–2021: Better Health for All People With Disabilities. Geneva: World Health Organization.
- Yada, A.A, Tolvanen A., Malinen O. P., Imai-Matsumura K., Shimada H., et al. . (2019). Teachers' self-efficacy and the sources of efficacy: a cross-cultural investigation in Japan and Finland. *Teach. Teach. Educ*, 81, 13–24.
- Yu, S., Ostrosky, M. M., Fowler, S. A. (2015). The relationship between preschoolers' attitudes and play behaviors toward classmates with disabilities. *Top. Early Child Spec. Educ*, 35, 40–51.
- Zhou, Q., Eisenberg N., Losoya S. H., Fabes R. A., Reiser M., Guthrie I. K., et al. (2002). The relations of parental warmth and positive expressiveness to children's empathy-related responding and social functioning: a longitudinal study. *Child Dev*, 73, 893–915.